

တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢပုၤထူလံၤဖိကဆၢတၢ်တၢ်အဂီၢ်



တၢ်တၢ်ကတၢၢ်ကတၢၢ်ဖိကဆၢတၢ်တၢ်အဂီၢ်

KES

ကတၢၢ်ဖိကဆၢတၢ်တၢ်အဂီၢ်

တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢပုၤထူလံၤဖိကဆၢတၢ်တၢ်အဂီၢ်



ဘၣ်တၢ်ကတၢၢ်ကတီၢ်ဖိးကျိၢ်ထံအီၤလၢ



KESAN

ကညီဖိခိၣ်ဃၢအိးပုၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်မၤပုၤဘျးစဲကရၢ

တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျူ, ချးဆၢချးကတီၢ် ဇီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ (FPIC) လံာ်န့ၣ်ကျဲ အတၢ်ပညိၣ်

တၢ်ဘၣ်သးလၢအသးဘျူ, ချးဆၢချးကတီၢ် ဇီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအလံာ်န့ၣ်ကျဲ ပၤဖျါထီၣ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ ဘၣ်ထွဲဇီးတၢ်အခွဲအယၢ်, လီၤဆီဖၣ်တၢ် တၢ်အခွဲအယၢ်လၢကမၤစၢၤကမၤဃၢ် လၢကသ့ၣ်ပၤဖျါထီၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ပၤ သး လၢတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲဖးဒိၣ်တဖၣ်အဖီခိၣ် ဖဲအမ့ၢ် ထံတမၢ်, တၢ်ရူၣ်ပာ်တၢ်လၢ, တၢ်မၤကသ့ၣ်အတၢ် မၤ ဇီးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲဖးဒိၣ်အဂၤတဖၣ်လၢ ကဖးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤကိးဂၤဒဲးအိၣ်ဇီးတၢ်ခွဲတၢ်ယၢ် လၢကမၤတၢ်ဆၢတၢ်ဘၣ်ထွဲဇီး တၢ်လၢအကဲထီၣ်အသးလၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်လီၢ်တၢ် ကျဲအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘျူခိၣ်သ့ၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဒိသအီၤလၢ ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမ့ၢ်ပုၤဂ့ၢ်ဝီခွဲးယၢ်တၢ်ဘျူသဲးစး ဇီးမ့ၢ်တၢ်လၢအဘျးစဲ စ့ၢ်ကိးဇီးနီၢ်ကစၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၤလီၤသးခွဲးယၢ် လၢအစံးဝဲဒၣ် “ပုၤကိးဂၤဒဲးအိၣ်ဇီးအခွဲးအယၢ်လၢ ကယုထၢမၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤ ကွၢ်, ပုၤဂ့ၢ်ဝီ, ဇီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်မၤ လၢတၢ်သဘျူအပူၤန့ၣ်လီၤ.”

လံာ်န့ၣ်ကျဲအံၤဘၣ်တၢ်ကတဲၤကတီၢ်အီၤ ဖဲသိးကမၤစၢၤဝဲဒၣ်တၢ်ကရၢကရိလၢအဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤ လီၢ်ကဝီၤကမၤဃၢ်လၢအတူၢ် ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲလၢအဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဇီးမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ပိးတၢ်လီၤတခါလၢ ကမၤဘၣ်လီၢ် က့ၤတၢ်ကူၣ်လီၢ်တၢ်ပီၣ်သကိးလၢလီၢ်ကဝီၤကမၤဃၢ်ဇီး ပုၤမၤတၢ်တီၢ်ကျဲသ့ၣ်တဖၣ်ဖဲအမ့ၢ်ကူၣ်ပန့ၣ်, ပဒိၣ် ဇီးပုၤဆီၣ်ထွဲ မၤစၢၤတၢ်လၢကျိၣ်စ့သ့ၣ်တဖၣ်အဘၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.

လံာ်နဲၣ်ကျဲအံၤပၣ်ဃုာ်တၢ်မၤအတၢ်ကွီၣ် မ့တမ့ၢ် ခိၣ်ခါ (၇) ပတီၢ် လၢတၢ်ပညိၣ်အီၤလၢကမၤစၢၤဝဲဒၣ် ပှၤထူလံာ်ဖိလၢအတၢ်ဘၣ် ဇီးဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲ ခီဖျိတၢ်တီၢ်ကျဲတမံၤလၢလၢ လၢကသ့ဟ်ဖျါထီၣ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ (FPIC) အံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်တမံၤယီၤစ့ၢ်ကိး ဘၣ်တၢ်ဆိးကါအီၤလၢပှၤတဝါလၢအဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဇီးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ် လၢတၢ်တီၢ်ကျဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

Free, Prior and Informed Consent (FPIC) ကညီၣ်ကျိၣ်မ့ၢ်ဝဲ “တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျၢ, ချးဆၢကတီၢ်ဇီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ” န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကတိၤဆျၢန့ၣ်လၢ (FPIC)

ပှၤထူလံာ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကျဲးစးဂဲၤလိာ်တ့ၢ်လံာ်တၢ်လၢထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၢ်, ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ်ကရၢ ဇီးကူၣ်ပနံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ ကဟ်ပနီၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ ကဟ့ၣ် မ့တမ့ၢ် ထုးကွၢ်အတၢ်ဘၣ်သး လၢတၢ်ကမၤတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်ဘၣ်ထွဲလိၤလိၤဇီးပှၤထူလံာ်ဖိ လၢကသ့ပၤဆျၢအတၢ်အိၣ်မူဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အံၤဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါအိၣ်အမ့ၢ် “ဟ့ၣ် မ့တမ့ၢ် ထုးသံကွၢ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျၢ, ချးဆၢချးကတီၢ် ဇီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ဖဲးတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢကဘၣ်မၤဘၣ် မ့တမ့ၢ် မၤဟးဂီၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်အကျဲးဇီး န့ဆၢတၢ်အိၣ်ယၢၤ” သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အံၤတကလုာ် ညီၣ်န့ၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤအီၤဖဲတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲးဖးဒိၣ်ဖဲအမ့ၢ် တၢ်ချ့ၣ်ဟီၣ်လၢာ်, ထံတမၢ်, ကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိ, တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးထဲတမံၤဇီး ဇီးတၢ်မၤကၤသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ထီၣ်သးအခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢအကဲထီၣ်အ

သးညီနီတခီ ပှထူလံဖိဒီးလီကဝီကမျာ်သ့တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ကွၢ်ကဟံကွံာ်အိၤ ဖဲတၢ်ဟံလီၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤအတၢ်ရဲၣ်တၢ် ကျဲၤ ဒီးတၢ်မၤတၢ်ဆၢတံာ်ကျိၤကျဲၤ ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤသ့တဖၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပှထူလံဖိဒီးလီကဝီပှထူ တၢ်လၢအဘၣ်ကွၢ်ဆၢခဲဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ် ခီဖျိတၢ်တိာ်ကျဲၤအယိတဖၣ် အတၢ်လုၢ်အိၣ်အသးသမူ, လုၢ်လၢထူသနူဒီးတၢ်ဆဲး တၢ်လၢသ့တဖၣ် ဘၣ်လီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲဒၣ်တစၢ်သးန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့တဖၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤအိၤ မ့တမ့ၢ် တၢ် ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အိၤ လၢတအိၣ်ဒီးအဝဲသ့တၢ်ဘၣ်သးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီကမျာ်လၢအဘၣ်တၢ်သးဆူၣ်အလီၢ်သ့တဖၣ် တဒီးန့ၢ်စ့အိၣ်လိးလၢလၢပှဲၤပှဲၤစ့ၢ်ကီးဘၣ်.

တၢ်ဒ်အံၤ တကြးကဲထီၣ်အသးဒီးပှထူလံဖိ ဒီးလီၤကဝီကမျာ်လၢအဘၣ်ကွၢ်ဆၢခဲဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢတၢ်တိာ်ကျဲၤသ့တဖၣ် ဖၣ်ဘၣ်. ပှထူလံဖိသ့တဖၣ်တၢ်ကဒိသအိၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဘီမ့ၢ်တၢ်ဘျၢသဲးစး ဒီးဘီမ့ၢ်စၢဖျိၣ်ကရၢအတၢ်ဘိးဘၣ်ရၢလီၤ ဘၣ်ထွဲဒီး ပှထူလံဖိအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် ((United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (UNDRIP)) န့ၣ်လီၤ. တၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢအဒိသအတၢ်သ့တဖၣ် အိၣ်ကတဲာ်ကတီၢ်ဟံလံအသးလၢလီၤကဝီကမျာ် လၢအဘၣ်ကွၢ်ဆၢခဲဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢတၢ်တိာ်ကျဲၤသ့တဖၣ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. ပှထူလံဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် လၢကပၣ်ပၣ်ပၣ်ဂီၢ်လၢတၢ်မၤတၢ်ဆၢတံာ် ဖဲအဝဲသ့အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, န့ဆၢတၢ်အိၣ်ယၢ်ဒီးတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤသ့တဖၣ် ဘၣ်တၢ်မၤဟးဂီၤအိၤ ဒီးဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအခါန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ ဟ့ၣ် မ့တမ့ၢ် တဟ့ၣ်အတၢ်ဘၣ် သးလၢအသဘျၢ, ချးဆၢချးကတီၢ် ဒီးသ့ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤန့ၣ်လီၤ.

ဒ်ဘီမ့ၢ်စၢဖျိၣ်ကရၢအတၢ်ဘိးဘၣ်ရၢလီၤဘၣ်ထွဲဒီးပှထူလံဖိအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples - UNDRIP) အသိး, ပှထူလံဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်ကဘၣ်ဒိသအိၤ လၢဟီၣ်ခိၣ်ဘီမ့ၢ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢ ဒ်လၢလၢအသိးန့ၣ်လီၤ.

- ဟိန်ခိန်ဒီဘုတ်ဘိးဘုတ်ရလီဘုတ်ထွဲဒီးပုဂ္ဂိုလ်စွဲးယတ် (Universal Declaration of Human Rights - UDHR)
- ဟိန်ခိန်ဘီမုတ်အတ်အာန်လီလောပုဂ္ဂိုလ်စွဲးယတ် (International Covenants on Human Rights - ICHR)
- ဘီမုတ်စာဖိုင်ကရအတ်အာန်လီလောထံဖိကီဖိဒီးထံရူကီသဲးစွဲးယတ် (UN Covenants on Civil and Political Rights - UNCCPR)
- ဘီမုတ်စာဖိုင်ကရအတ်အာန်လီလောမုတ်ကျဲဝဲကွတ်, ပုဂ္ဂိုလ်စွဲးတတ်ဆဲးတတ်လဲးစွဲးယတ် (UN Covenants on Economic, Social and Cultural Rights - UNCESCR)
- ဟိန်ခိန်ဘီမုတ်အတ်အာန်လီလောတတ်မကတတ်ကွတ်ကလုတ်ကွတ်တလီကွတ်ဂီခဲလတ် (International Convention on Elimination of All Forms of Racial Discrimination - ICERD)
- ဟိန်ခိန်ဘီမုတ်ပုမတတ်ဖိကရ (International Labor Organization - ILO)
- ဘီမုတ်စာဖိုင်ကရအတ်ဘိးဘုတ်ရလီဘုတ်ထွဲဒီးပုထူလံဖိအတ်စွဲးတတ်ယတ် (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples - UNDRIP)

တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျူ, ချးဆၢချးကတီၢ် ဇီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ

လံာ်တဘျီအံၤဘၣ်တၢ်ရဲၣ်ကျဲးအိၣ်ထီၣ်အိၤ ဇ်သိးကမၤစၢပျၢတတၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျိၤ ဖးဒိၣ် လၢအကဟဲမၤဘၣ်ဒိအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ဒိအမ့ၢ် တၢ်တ့ထီၣ်ထံတမၢ်ဖးဒိၣ်, တၢ်ချၢ်ဟီၣ်လၢတၢ်ထူးတၢ်တီၤ, စးဖိ ကဟၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်, တၢ်တ့ထီၣ်ကျဲးမ့ၢ်ကျဲးဘိ, တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးထဲတကလုာ်လၢအဟံးန့ၢ်တၢ်လီၤဖးလဲၤဒီး တၢ်မၤကၤသ့ၣ်တၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်တဘျီအံၤကးသ့ၣ်ညါပျၢတၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်သး တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျူ, ချးဆၢ ချးကတီၢ် ဇီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ, တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်သး ပျၢလီၤကဝီဖိ (ပျၢတတၢ်) တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဒီး အဝဲသ့ၣ်ကတဲဖျါထီၣ်တၢ်ဖဲလဲၣ် ဖဲအတူၢ်ဘၣ်တၢ်တီၢ်ကျိၤအတၢ်ဟဲမၤဘၣ်ဒိအဝဲသ့ၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

စူးကါလံာ်အံၤယုာ်ဒီး တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျူ, ချးဆၢချးကတီၢ် ဇီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ အလံာ်န့ၣ်ကျဲးတက့ၢ်.

နထံၣ်န့ၢ်လံာ်န့ၣ်ကျဲးသ့ၣ်ဝဲ -
<http://www.oxfam.org.au/resources/filestore/originals/OAUs-GuideToFreePriorInformedConsent-0610.pdf>

တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျူ, ချးဆၢချးကတီၢ် ဇီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ မ့ၢ်တၢ်မနုၤလဲၣ်

တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျူ, ချးဆၢချးကတီၢ် ဇီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤန့ၣ် မ့ၢ်ပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် န့ၣ်လီၤ. အဝဲအံၤအခီပညီမ့ၢ်ဝဲ ပုၤထူလံၤဖိတဖၣ်အိၣ်ဇီးအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ ဟ့ၣ် မ့တမ့ၢ် တဟ့ၣ် အတၢ်ဘၣ်သး ဆူ တၢ်ဖံးတၢ်မၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်တီၢ်ကျဲၤတဖၣ်လၢကဟဲမၤဘၣ်ဒိအဝဲသ့ၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံၢ်, အကီၢ်ဇီးအန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ် ယၢၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆၢတဲၣ်လၢ ဟ့ၣ် မ့တမ့ၢ် တဟ့ၣ် အတၢ်ဘၣ်သးလံၢ်ပံးယၢ်အံၤ တၢ်ကဘၣ်မၤအီၤလၢတၢ်သဘျူ အပူၤ, ပူၤဖျဲးဇီးတၢ် မၤဆူၣ်, တၢ်မၤပျံၤ, တၢ်ဖူဘျူ ခိၣ်ဇီးတၢ်ဆီၣ်သနံးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဘၣ်သးအလံၢ်ပံးယၢ်အံၤ တၢ်ကဘၣ်ယုၣ်န့ၣ်တၢ်ဘၣ်သး တချးပဒိၣ်ဟ့ၣ်လီၤတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤလၢ တၢ်ကစူးကါအီၤအ ကီၢ်ဇီး တချးလၢတၢ်တီၢ်ကျဲၤဇီးန့ၣ်တၢ်ပျဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆၢတဲၣ်လၢ ဟ့ၣ် မ့တမ့ၢ် တဟ့ၣ် တၢ်ဘၣ်သးအလံၢ်ပံးယၢ်အံၤ လိၣ်ဘၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ လၢပုၤတဝါ ဖိတဖၣ်ကန့ၢ်ပၢ်ဝဲဒ်သိးကသ့ဆၢတဲၣ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပျူလူတို့မှာ ပျူထူလုံဖိတ်ဖိတ်အင်္ဂါ၊ တော်ဟုန်ကူန်ဟုန်ဖီးဖီး တော်မာသကိးတော်လါတော်ဆာတ်အကျဲဘဉ်ဃးတော်တိတ်ကျဲတဖဉ်န့ဉ် တော်ကြားဟံးစုနဲဉ်ကျဲအိဉ်ဖျိတ်ဘျာတဖဉ်အံးန့ဉ်လီၤ. တော်ဟုန်ကူန်ဟုန်ဖီးဖီး တော်မာသကိးကဘဉ်တော်မာအိဉ်ထဲ ဖဉ်လါတမ့တော်မာဆူဉ်ဘဉ် မ့တမ့ တော်ဆီဉ်သနံးလါကဘဉ်ပဉ်ဃုဉ်ပဉ်ဂီၢ်အင်္ဂါဘဉ်, တော်ဆာတ်လါချူးဆာချူးကတီၢ်ဖီး တော်ဆာတ်တဖဉ်ကဘဉ်တော်မာအိဉ်ထဲလါ တော်ဖူးသ့ဉ်ညါနုတော်ဂုၢ်တော်ကျိလီၤတော်လီၤဆဲး လါအဘဉ်တော်တၢ်ပီဉ်တဲသကိး တွံးဖီးဆာတ်တၢ်အိဉ်လါပျူတဝါန့ဉ်လီၤ.

ပျူထူလုံဖိတ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လါအမ့ၢ် ဟုန် မ့တမ့ၢ် တဟုန် အတၢ်ဘဉ်သးဆူတၢ်ဖံးတၢ်မာ မ့တမ့ၢ် တော်တိတ်ကျဲတဖဉ် လါကဟဲဘဉ်ဖိအဝဲသ့ဉ်အဟီဉ်ခိဉ်ကပံၣ်, အကီၢ်ဖီးအန့ဆၢဉ်တၢ်အိဉ်ယၢ်တဖဉ်န့ဉ်, ဘဉ်တၢ်ဟံးပနီဉ်အိဉ်လါ ဟီဉ်ခိဉ် ဘီမ့ၢ်စၢဖျိဉ်ကရၢအတၢ်ဘိးဘဉ်ရလီၤဘဉ်ဃး ပျူထူလုံဖိတ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အပူၤန့ဉ်လီၤ.

(<http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/en/declaration.html>)

ခိန်ခါ (၁)

ယုသုဉ်ညါမတေရဲၣ်ကျဲးဖီး ဖူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲးလဲၣ်

အဆိကတၢ်, နဘၣ်သုဉ်ညါမတေ
ရဲၣ်ကျဲး မ့တမ့ၢ် မတေဖူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်
တီၢ်ကျဲးလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဝံၤ နကသုဉ်
ညါလၢ မတေလၢကဘၣ်ယုန့ၢ်န
တၢ်ဘၣ်သး, မတေလၢနကယုန့ၢ်တၢ်
ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ, မတေလၢနကတၢ်ပီၣ်
ယုတၢ်ဟ့ၣ်ကျဲးဟ့ၣ်ဖးဖီး ကျဲးယု
ကျဲးဖီးလိာ်သးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တီၢ်
ကျဲးဖီးအိၣ်တဖၣ် ညီန့ၢ်တၢ်ကရၢကရီ
အါဖုမၤသကိးတၢ် လၢအပၣ်ယုၣ်ဖီး
ထံကီၢ်ပအိၣ်, နီၢ်တၢ်ပျၢကျဲးပနံၣ်,
မ့တမ့ၢ် စ့တးန့ၣ်လီၤ.



ခိန်ခါ (၂)

ယုနိုတိုဂ်တိုကျိုလုလု ပုမတိုဂ်ဂုထီပသီထီအအိန်

အရူဒိန်ဝဲလုနကဘန်နဟ်တိုတိုကျိုလုလုတိုကမအိ
န့န့ ကဟဲမဘန်ဒီနပုတတဖဲလဲန့န့လီ. အန့မး နမ
တိုဆတ်လုန ဘန်သး မ့တမ့ တဘန်သး န့န့သ့လီ.
မတိုကျိုလီတိုပိန်ဒီးတိုကျိုယုကျိုဖီးလီသး ဝဲလု
နဟ်တိုဂ်တိုကျိုလီတိုလီဆဲးအခါတက့.

နယုနိုတိုဂ်တိုကျိုလု ပုလုအဟဲမတိုတိုကျိုတဖန်
အအိန်သ့ဝဲန့န့လီ. တိုဂ်တိုကျိုတဖန်ကဘန်မ့တို
လုနဟ်အိညီ လုနကစီဖန်ဝဲအကျိန်န့န့လီ. နသံကွာ်
တိုဂ်တိုကျိုလု ပုလုအမတိုတိုကျိုတဖန်အအိန်
သ့ဝဲန့န့လီ. (ကတီယန်နတိုသံကွာ်)

နအိန်ဒီးတိုတိုကျိုအဂ့အဂ့လဲမိ. မ့တအိန်ဒီးဘန်
န့န့, ကျိုကျိုလုနကဒီးန့ဘန်အဂီ နဆိကမိန်အိဖဲလဲန့.



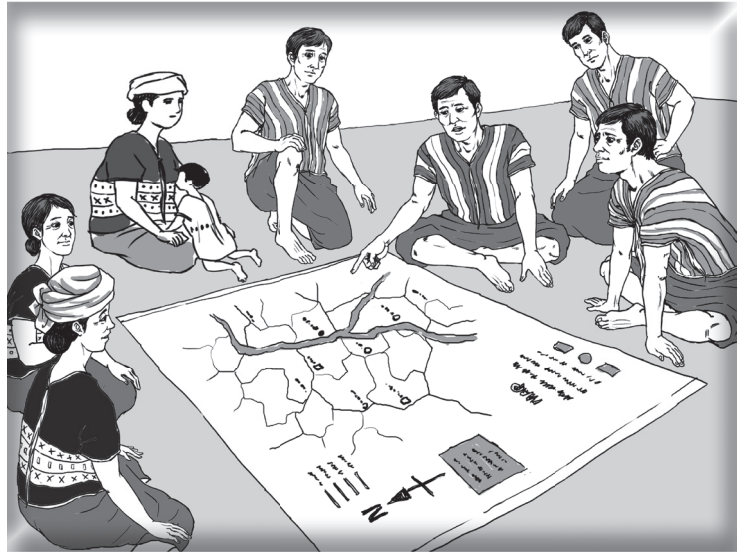
ခိန်ခါ (၃)

မဟာအိန်ဖိုင် တာၣ်ပိၣ်တဲသကိးတၢ်လၢနပှၤတဝါအပူၤ

ပှၤကိးဂၤဖးလၢနပှၤတဝါအပူၤန့ၣ် ကြးသ့ၣ်ညါတၢ်
ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ဃးတၢ်တိၣ်ကျဲၤအဂ့ၢ် ဇီးမၤသကိး
တၢ်ဆၢတံၣ်န့ၣ်လီၤ.

နကြးဟံးန့ၣ်ပှၤကိးဂၤဖးလၢနပှၤတဝါအပူၤအ
တၢ်ထံၣ် ဇီးကျဲးစးဒုးပၣ်ဃုာ်ပၣ်ဂီၢ်ပိၣ်မုၣ်ဒီးပှၤ
သးစၢ် လၢတၢ်မဟာအိန်ဖိုင်အပူၤတက့ၢ်. တၢ်အဝဲ
အံၤအရူၤဒိၣ် မ့ၢ်လၢတၢ်တိၣ်ကျဲၤဖးဒိၣ်န့ၣ် ဘၣ်ဒိပှၤ
တဂၤဒီးတဂၤတဖၣ်သိးဘၣ်အယိန့ၣ်လီၤ.

ဝံၤအလီၢ်ခံ နပှၤတဝါဃုထၢထီၣ်ခၢၣ်စးလၢကလဲၤ
ကတိၤ တဲသကိးတၢ်ဒီး ကျဲၤဃုကျဲၤဖိးလိာ်သးဒီးပှၤ
မဟာအိန်ဖိုင်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.



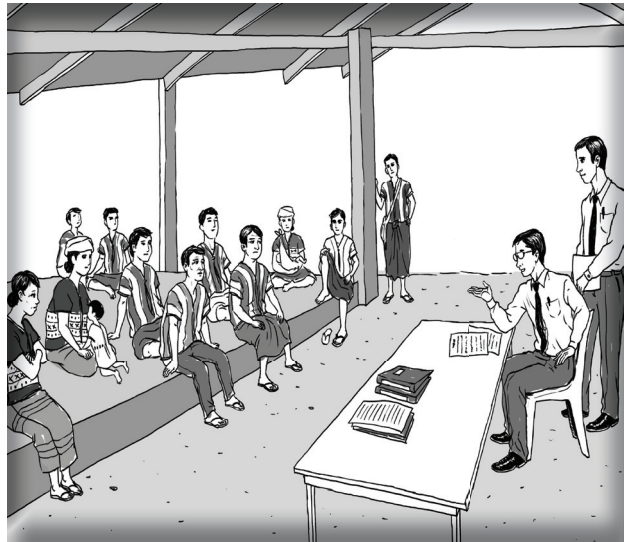
ခိဉ်ခါ (၄)

ပှတဝါကျူယူကျူဖိးလိာ်သးဒီးပှမတော်တိာ်ကျူ

နကဘဉ်ဆာတ်လါ နကမတော်တၢ်ပိဉ်တဲသကိးတၢ်ဒီး ကျူယူကျူဖိးလိာ်သးဒီး ပှမတော်တိာ်ကျူတဖဉ်န့ဉ်လီၤ. နမတော်ဝဲအံၤသ့ ဒ်သိးနကန့ဉ်ဘဉ်အါထီဉ်တၢ်ကစီဉ်, တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ မ့တမ့ၢ် ပှတဝါကဒီးန့ဉ်ဘဉ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိဉ် လါတၢ်တိာ်ကျူအအိဉ်မနုၤသ့တဖဉ်န့ဉ်လီၤ. နမ့ၢ်ဟ့ဉ်တၢ်ဘဉ်သးဆူတၢ်တိာ်ကျူအအိဉ်န့ဉ် တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိဉ်ကဘဉ်မ့ၢ်တၢ်ဖဲလါ နဆါတၢ်ဟ့ဉ်တၢ်ဘဉ်သးအသိးန့ဉ်လီၤ.

တၢ်ကတိၤသကိးတၢ်ဒီးပှမတော်တိာ်ကျူ အခိပညီတမ့ၢ်နအၢဉ်လီၤထွဲတၢ်တိာ်ကျူအခံဘဉ်. နဟ့ဉ်တၢ်ဘဉ်သးန့ဉ် လီၤဆီန့ဉ်ဒီးနတူၢ်လိာ်လါနကတၢ်ပိဉ်တဲသကိးတၢ်ဒီး ပှမတော်တိာ်ကျူတဖဉ်အခံန့ဉ်လီၤ.

ပှဟ့ဉ်နတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလဲၤခါ, မ့ၢ်တဟ့ဉ်န့ဉ်ကွၢ်ခိဉ်ခါ (၅) တက့ၢ်



ခိန်ခါ (၅)

ယုနိုတန်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးလၢအသဘျူ

နမ့ၢ်တန့ၢ်ဟံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤခဲလၢ် လၢပုၤမၤတၢ်တီၢ်ကျဲၤဟ့ၣ်န့ၣ်န့ၣ် လၢနကတဲသကိးတၢ်ဒီး ပုၤမၤတၢ်တီၢ်ကျဲၤအဂီၢ် ကကီၢ်ဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

နအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ နကယုန့ၢ်သဲစးဒီး တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်လၢပုၤသ့ပုၤဘၣ်အအိၣ် လၢနကမၤတၢ်ဆၢတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဘိလၢ နတၢ်ဘၣ်သးန့ၣ် ကဘၣ်သန့ထီၣ်အသးလၢ နန့ၢ်ဟံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်ဖဲလဲၣ် လၢတၢ်ကဟံးန့ၢ်သူအီၤလၢ တၢ်တီၢ်ကျဲၤအဂီၢ်န့ၣ် နသ့ၣ်ညါလံၣ်ခါ. ပုၤဟ့ၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢနကစၢ်ဒၣ်ဝဲအကျိၣ်လံၣ်ခါ.



ခိပ်ခါ (၆)

မတော်ဆာတော်နိပုတဝါတဖုအသိး

တော်ဘဉ်သးလၢအသဘျူ, ချူးဆာချူးကတီၢ် ဇီးသ့ၣ်ညါတော်ဂ့ၢ်တော်ကျိၤန့ၣ် မ့ၢ်ပုၤအါဂၤအခွဲးအယာ်န့ၣ်လီၤ. နပုၤတဝါကဘဉ်မသကိးတော်ဆာတော် လၢအဖိးမံးဇီးနလုာ်လၢထူသနုတော်ဘျူန့ၣ်လီၤ.

နမ့ၢ်ဆာတော်လၢနကဟ့ၣ်တော်အခွဲးဆူတော်တီၢ် ကျဲၤအအိၣ်န့ၣ် နကြးကွဲးနီၣ်ကွဲးယါနတော်ဆာတော်, တၢ်န့ၢ်ဘျူးန့ၢ်ဖျိၣ်ဇီး ခိပ်တယာ်တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤအလံာ်ယံးယာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နပုၤတဝါမတော်ဘဉ်နိဘဉ်ထံးအတၢ်န့ၢ်ဘျူးန့ၢ်ဖျိၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤဇီး ပုၤမတော်တီၢ်ကျဲၤသ့ၣ်ဝဲဒ်န့ၣ်လီၤ.



ခိန်ခါ (၇)

မတော်ဆဲးကျိုးဒီး ပှမတော်တိတ်ကျဲတပယုတ်ယီ

တော်ဘဉ်သးလါအသဘျူ , ချူးဆါချူး
ကကတီၢ် ဒီးသ့ဉ်ညါတော်ဂ့ၢ်တော်ကျိးန့ဉ်
မ့ၢ်တော်မအကျိးအကျဲတခါလါအလဲ
အသးတပယုတ်ယီန့ဉ်လီၤ. တော်တိတ်ကျဲ
ဖးဒိဉ်တဖဉ် ဟံးန့ၢ်တော်ဆါကတီၢ်ဖးယံာ်ဝံ
မး တော်စးထီဉ်မအါန့ဉ်လီၤ. တော်တိတ်ကျဲ
အံၤ မဘဉ်ဒိနပှတဝါသ့လါတဘျူးန့ဉ်အ
တီၢ်ပှန့ဉ်လီၤ.

နဖးအိဉ်ထီဉ်ထီဘိပျံာ်စီ (forum) တခါ
လါနပှတဝါအဂီၢ် ဖဲသိးပှမတော်တိတ်ကျဲ
တဖဉ်ကဟဲတဉ်ပီဉ်ဒီး ကျဲယုတ်လိာ်သးဒီးပှ
တဝါကသ့အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.



ဘဉ်မနုၤယိအကါဒိဉ်လၢ ပှၤဘဉ်ပၢ်ကဲပှၤထူလံၤဖိအတၢ်ဘဉ်သး (တၢ်ဘဉ်သးလၢအသဘျူ, ချးဆၢချးကတီၢ် ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ) လဲၣ်

တၢ်ထုးထီၣ်န့ၣ်ဆၢဉ်တၢ်အိၣ်ယၢၤဒီးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်တၢ်တိၣ်ကျဲၤန့ၣ် မ့ၢ်လၢပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိလိၣ်ဘဉ်လီၤသဟီၣ်ဂံၢ်ဘါဒီး န့ၣ်ဆၢဉ်တၢ်အိၣ်ယၢၤ လၢအဝဲသ့ၣ်ကစူးကါအိၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထုးထီၣ်န့ၣ်ဆၢဉ်တၢ်အိၣ်ယၢၤဒီး တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်တၢ်တိၣ်ကျဲၤန့ၣ် ညီၣ်န့ၣ်တၢ်မၤအိၣ်လၢပှၤထူလံၤဖိအကါဒိဉ်ဒီး ပှၤထူ လံၤဖိအန့ၣ်ဆၢဉ်တၢ်အိၣ်ယၢၤအလီၢ်အကျဲၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိ တၢ်တိၣ်ကျဲၤအက့ၢ်အဂီၢ်အကလုာ်ကလုာ်လၢတၢ်သ့ၣ် ထီၣ်အိၣ်အံၤ မၤဘဉ်ဒိဝဲလီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, လုာ်လၢထူသန့, တၢ်လုာ်အိၣ်သးသမူအကျိၤအကျဲ, န့ ဆၢဉ်တၢ်အိၣ်ယၢၤဒီး ပှၤကလုာ်တၢ်အိၣ်ဂၢ်ဆိးကျဲၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဘဉ်သးလၢအသဘျူ, ချးဆၢချးကတီၢ် ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ အတၢ်ဘဉ်ကွၢ်ဆၢဉ်မဲၣ်

- **တၢ်ဆိၣ်သန့ပှၤလီၢ်ကဝီၤဖိလၢကဟ့ၣ်တၢ်ဘဉ်သးချ့ချ့**
တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပှၤလီၢ်ကဝီၤဖိကသံကွၢ်သံဒီး, ကွၢ်ထံ, တၢ်ပိာ်တဲသကိးဘဉ်သး တၢ်တိၣ်ကျဲၤလၢကအိၣ်ထီၣ်အသး လၢအလီၢ်ကဝီၤပှၤန့ၣ် တလၢတလီၣ်ဘဉ်, တဘျီတခီၣ်ချ့တလၢ, လၢအဝဲသ့ၣ်ကတဲသကိး ကွၢ်ထံတၢ်အိၣ်သး ဒီးမၤ တၢ်ဆၢတဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

- **လိာ်ကဝီထံရှာ်ကီာ်သဲးဒီး ပှတဝါတၢ်အိၣ်သးဆီတလဲအတၢ်ဘၣ်ဂံၣ်ဂုၣ်**

ထံကီာ်လၢထံရှာ်ကီာ်သဲးတၢ်အိၣ်သးတၢ်ဒုးတၢ်ယးအိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ပှဒိၣ်စိပတၢ်အိၣ်တဘျးဖုတဘျးကရၢမ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ် ကီာ်ခဲဲဒၣ်လၢနကစူးကါဝဲတၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျ့, ချးဆၢချးကတီာ် ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအလံာ်န့ၣ်ကျဲ မ့ၢ်လၢတဖုတကရၢမ့ၢ်တူၢ်လိာ် အဂၤတဖုတတူၢ်လိာ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်အဃိ တၢ်ဘၣ်ဂံၣ်ဂုၣ် တၢ်သဘၣ်သဘၣ်အိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

- **တၢ်စိကမီၤဒိၣ်ဆံးအါစှၤလၢ ကူၣ်ပနံၣ်ဒီးလိာ်ကဝီပှတဝါသ့ၣ်တဖၣ်အဘၣ်စၢၤ**

ကူၣ်ပနံၣ်ဒီးပှလိာ်ကဝီဖိအဘၣ်စၢၤန့ၣ် တၢ်လိာ်ဟီၤအိၣ်ဝဲဒၣ်အါမးဒ်အမ့ၢ်, ကူၣ်ပနံၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအခဲာ်ညါ ကျိၣ်စ့တဖၣ်လၢပဲၤလၢကစးထီၣ်တၢ်တိာ်ကျဲၤ ဘၣ်ဆၣ် မ့ၢ်သဝီဖိတဖၣ် ကတဲဖျါထီၣ်အတၢ်ဘၣ်သးမ့ၢ်ဂ့ၤ, ကမၤသကိးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ် ဒီးဃုထံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအမ့ၢ်အတီတဖၣ်ကီဝဲ တကးဘၣ် တသ့ၣ်ညါဒၣ်လဲာ်လၢကဘၣ်မၤဝဲဒ်လဲာ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

- **တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတဘၣ်လီၤတံာ်လီၤဆဲး**

တၢ်လိာ်တနီၤတၢ်တိာ်ကျဲၤဒ်အမ့ၢ် တၢ်တ့ထီၣ်ကျဲၤ, တၢ်တ့ထီၣ်ဝဲၣ်အသီတဖၣ် မ့ၢ်လဲၤခိဘၣ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အလိာ်အကျဲ ဒီးအန့ၣ်သဝီဒၣ်လဲာ်န့ၣ် တၢ်ကပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးအဂီၢ် တၢ်လိာ်တံာ်လီၤဆဲးတအိၣ်ဘၣ် မ့ၢ်လၢန့ၣ်သဝီတၢ်လိာ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ် ပဒိၣ်တၢ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်မၤနီၣ်မၤပါတအိၣ်ဘၣ်အဃိလီၤ.

● **ပဒိဋ္ဌိပတ်ပျာဠိဒီး ပတ်ပနီဉ်ပျာထူလံဖိအတတ်လီၢ်တလီၢ်တံၢ်**

ပျာထူလံဖိအတတ်လီၢ်တံၢ်ကျဲတဖၣ် တဘျီတခိဉ်ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢ ပဒိဋ္ဌိတဟ့ၣ်ဟီၣ်ခိဉ်ကပံၣ်အလံာ်အလဲၢ် တံၢ်မၤ နီၣ်အလံာ်အာၣ်သးတအိဉ်ဘၣ်အပိ ပျာထူလံဖိတဖၣ်မ့ၢ်အဲၣ်ဒီးပတ်ပျာထီၣ်ဟီၣ်ခိဉ်ကပံၣ်တံၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအလီၢ်အကျဲ ဒိ ဖျီတံၢ်တိာ်ကျဲလၢအပဲကဲထီၣ်အသးလၢအလီၢ်ကဝီၤဒေၣ်လဲာ်န့ၣ် တံၢ်အာၣ်သးလီၢ်တံၢ်လီၢ်ဆဲးတအိဉ်ဘၣ်.

တံၢ်လၢကူၣ်ပနံၣ်ဒီးပျာဘျာလီၤစ့ ပျာဝဲအခိဉ်ကတံၢ်

တံၢ်လီၢ်လၢတံၢ်ကမၤတံၢ်တိာ်ကျဲအလီၢ်န့ၣ် လီၢ်ကဝီၤပျာတံၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်, တံၢ်တဂံၢ်တကျဲဒီးတံၢ်ဘံၣ်တံၢ်ဘၢမ့ၢ်တအိဉ်ဘၣ်, လီၢ်ကဝီၤပျာတဝါဖိတဖၣ်မ့ၢ်အိဉ်ဒီးတံၢ်ယုတံၢ်ဖိးတံၢ်မၤသကိးတံၢ်ဒီး တံၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တံၢ်ဂ့ၢ်တံၢ်ကျဲလၢကျဲအကလုာ်ကလုာ် လၢ အမၤထီၣ်လီၢ်ကဝီၤဖိခွဲးယာ်ဒီးတံၢ်တဲသကိးအီၤလၢအဂ့ၢ်အကျိၤန့ၣ် ဒိပနံၣ်တဖၣ် ပျာဝဲဒေၣ်လၢအတံၢ်ဘျာလီၤကျိဉ် စ့ကလီၤမၤကွံာ်ဒီး တံၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တံၢ်န့ၢ်ဘျးန့ၢ်ဖျိဉ်အထိးနါဘၣ်အမဲာ်ညါ ဘၣ်ယိဉ်ဝဲလၢအမံၤကဟးဂီၤန့ၣ်လီၤ.

တံၢ်မ့ၢ်လဲၤကပတ်ပျာဂ့ၢ်ဝီၤဒီးန့ၣ်ခါခိဉ်ဃၢတံၢ်ဂ့ၢ်ကီၤန့ၣ် တံၢ်ဘၣ်ယိဉ်မန့ၢ်အိဉ်လဲာ်

တံၢ်တိာ်ကျဲတခါခါလၢတံၢ်ကစးထီၣ်မၤအီၤန့ၣ် တံၢ်ဘၣ်ယိဉ်တအိဉ်ထဲလၢပျာလီၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. ပျာလၢအမၤတံၢ် တိာ်ကျဲတဖၣ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကိး အိဉ်ဒီးတံၢ်ဘၣ်ယိဉ် ဒိဖျိ မ့ၢ်လဲၤကပတ်ပျာဂ့ၢ်ဝီၤဒီးန့ၣ်ခါခိဉ်ဃၢတံၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢအအိဉ်ထီၣ်လၢလီၢ် ကဝီၤပျာန့ၣ် တံၢ်ကီၤတံၢ်ခဲလၢကအိဉ်ထီၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ် လၢအဘၣ်ယိဉ်ဝဲန့ၣ် မ့ၢ်ဖဲလၢအသိးန့ၣ်လီၤ.

- ကျိန်စုတင်မေးစားတင်လီဘဉ်ယိဉ် (financing) - ဖဲတင်တိဉ်ကျဲးတဖဉ်ဟဲန့ဉ်လီအဆါကတိဉ် အဝဲသ့ဉ်ကဘဉ်ဘျါလီကျိဉ်စုအါအါဂီဉ်ဂီဉ်အဃိ အဝဲသ့ဉ်ဘဉ်ယိဉ်လါ တင်မ့ဉ်ပတုဉ် မ့တမ့ဉ် တင်မဲးမ့ဉ်တကဲထီဉ်န့ဉ် အဝဲသ့ဉ်ကဘဉ်တူဉ်ဃဉ်ကွဉ်အစုတဖဉ်န့ဉ်လီ.
- တင်သ့ဉ်ထီဉ်ဘျီထီဉ်တင်လီဘဉ်ယိဉ် (construction) - ဖဲတင်တိဉ်ကျဲးဖးဒိဉ်တဖဉ်အိဉ်ထီဉ်အဆါကတိဉ် ကအိဉ်ဒီးတင်သ့ဉ်ထီဉ်ဆီလီတဖဉ် ဒီးပုးမဲးတင်ဖိတဖဉ်န့ဉ်လီ. ပုးမဲးတင်တိဉ်ကျဲးတဖဉ်ဘဉ်ယိဉ်ဝဲလါ ဖဲတင်သ့ဉ်ထီဉ်အဆါကတိဉ် တင်လီပျီမ့ဉ်အိဉ်ထီဉ်န့ဉ် ကဘဉ်ဒိအတင်ဖဲးတင်မဲးတကးဘဉ် ပုးမဲးတင်ဖိတင်ဘဉ်ဒိဘဉ်ထံးကအိဉ်ထီဉ်စ့ဉ်ကိးန့ဉ်လီ.
- တင်စးထီဉ်တင်ရဲဉ်တင်ကျဲးအတင်လီဘဉ်ယိဉ် (operational) - ဖဲတင်တိဉ်ကျဲးဖးဒိဉ်တဖဉ်ကစးထီဉ်အဆါကတိဉ်န့ဉ် အဝဲသ့ဉ်ကဘဉ်ရဲဉ်ကျဲးတင်အကလုဉ်ကလုဉ် ဒ်အမ့ဉ်, တင်ပိးတင်လီ, ပုးမဲးတင်ဖိ, တင်လဲးတင်က့း, တင်အဂုးအဂါလါအလိဉ်တဖဉ်န့ဉ် ပုးမဲးတင်တိဉ်ကျဲးတဖဉ်အိဉ်ဒီးတင်ဘဉ်ယိဉ်လါ တင်တိဉ်ကျဲးတင်လီအံး တင်တံဉ်တင်ဒီးတင်သဘဉ်သဘဉ်ကအိဉ်ထီဉ်လါတင်တိဉ်ကျဲးအဟီဉ်ကဝီအပုးန့ဉ်လီ.
- မံးသ့ဉ်တင်လီဘဉ်ယိဉ် (reputational) - ဖဲတင်တိဉ်ကျဲးတခါခါအိဉ်ထီဉ်န့ဉ် ပုးမဲးတင်တိဉ်ကျဲးတဖဉ်အတင်ဘဉ်ယိဉ်အိဉ်စ့ဉ်ကိးလါ အတင်မဲး ကမဲးဘဉ်ဒိဘဉ်ထံး ပုးဂုးဝီခွဲးယဉ်, ခိဉ်ဃါန့းဆါဒီးလီဉ်ကဝီ (ပုးထူလံး) အခွဲးအယဉ် လါကဒုးအိဉ်ထီဉ်အမံးအသ့ဉ်ဟးဂီးဒီး တင်တန့ဉ်န့ဉ်အဝဲသ့ဉ်လါအတင်မဲးအပုး လါခါဆူညါအဂီဉ်န့ဉ်လီ.
- ကူဉ်ပနံဉ်အလုဉ်အပုးတင်လီဘဉ်ယိဉ် (credit) - ဖဲတင်တိဉ်ကျဲးဖးဒိဉ်တခါဂုးတခါဂုးအိဉ်ထီဉ်အဆါကတိဉ်န့ဉ် အဝဲသ့ဉ်အနီဉ်ကစဉ် ကျိဉ်စုအဂီဉ်ဘါလါကမဲးဒုဉ်အတင်န့ဉ်တလါဝဲဘဉ်အဃိ အဝဲသ့ဉ်ကဘဉ်ဃုပုးလါကဟ့ဉ်လီဉ်စုတဖဉ်, ဒီး

ဟိန်ခိန်ဘီမုာ်ပုာ်မၤတၢ်ဖိကရၢ (ILO) နီၣ်ဂံၢ် - ၁၆၉ ပာ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲဒၣ်လၢ -

- ပုၤထူလံၤဖိအိၣ်ဒီးအခွဲးအယာ်လၢအကီၢ်အဖိခိၣ်
- ခွဲးယာ်လၢကဆဲးအိၣ်မူ, အိၣ်မုာ်အိၣ်ပၤ ဒီးဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ် အိၣ်ဒီးလုာ်လၢထူသနူလီၤလီၤဆီဆီဖ်ပုၤတကလုာ်အသိး
 - ထံကီၢ်ဆဲးလီၤအမံၤကဘၣ်ဖၢန့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အံၤလၢအထံကီၢ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီအပူၤ
 - ဟိန်ခိန်ဘီမုာ်ကီၢ်ဟံးဂ့ၢ်ဝီသု ဒီး UN treaty bodies

မတၤသ့ၣ်တဖၣ်တူၢ်လိာ် (တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘူ, ချူးဆၢကတီၢ် ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ) လဲၣ်

ကရၢလၢအဆိၣ်ထွဲဒီးမၤတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်မၤလၢအတူၢ်လိာ် (FPIC) တဖၣ်

၁. ဟိန်ခိန်ဒီးဖျါစုတး (World Bank)
၂. ဟိန်ခိန်ဘီမုာ်ကျိၣ်စုကရၢ (ဟိန်ခိန်စုတးအဒုလၢဟ့ၣ်လီၢ်စုဆူနီၢ်တဂုၤပုၤ) (International Finance Corporation)
၃. ဟိန်ခိန်ဘီမုာ်စုမိၢ်ပုၤလၢတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အဂီၢ် (International Fund for Agricultural Development)
၄. တၢ်တၢ်ပီၣ်သကိးလၢတၢ်မၤသိထံးလၢအယုာ်ကၢ (Roundtable on Sustainable Palm Oil)
၅. ဟိန်ခိန်ဘီမုာ်ကီၣ်ကးကရၢလၢတၢ်ခူၣ်ဟိန်လၢဒီးစၢ်ထးတၢ်မၤအဂီၢ် (International Council on Mining and Metals)

